

УДК 374.7 (560)

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.156-170](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.156-170)

Постригач Надія Олегівна – докторка педагогічних наук, старший дослідник, старша наукова співробітниця відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Postryhach Nadiia – Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher at the Department of Foreign Systems of Pedagogical and Adult Education of the Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5433-2938>

E-mail: unadya1@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОВАЙДЕРІВ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ТУРЕЧЧИНИ

Анотація. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки проблема якості освіти дорослих набула великого значення. Незважаючи на широкий тематичний спектр фундаментальних і прикладних наукових пошуків в галузі освіти дорослих, комплексне дослідження діяльності провайдерів освітніх послуг у сфері освіти дорослих Турецької республіки не стало предметом цілісного наукового дослідження. Тому метою дослідження було дослідити особливості діяльності провайдерів освітніх послуг у сфері освіти дорослих Туреччини та запропонувати можливі шляхи впровадження перспективних ідей турецького досвіду у теорію і практику освіти дорослих в Україні. У статті схарактеризовано пріоритетні види діяльності провайдерів освітніх послуг у сфері освіти дорослих Туреччини. Розкрито сутність провайдерів дорослих як суб'єктів освітньої діяльності. Здійснений контент-аналіз літературних джерел засвідчив, що найважливішими перевагами турецької системи освіти дорослих є тривале існування багатьох інституційних організацій освіти дорослих; різноманітність постачальників освіти дорослих (починаючи від військових до конфедерацій ремісників, від міністерств до муніципалітетів, від фондів до приватних підприємств), що створює міцний фундамент для актуалізації навчання впродовж життя. Проаналізовано, що основне обмеження системи освіти дорослих стосується якості програм, основною причиною яких може бути професіоналізація. Автором з'ясовано, що основними провайдерами освіти дорослих у Туреччині є: постачальники державної освіти (університети, заклади загальної та професійної підготовки, приватні навчальні заклади, початкові школи та дошкільні заклади), державні установи та організації (міністерства, установи та юридичні вищі комітети, місцеві органи влади та турецькі збройні сили), бізнес-світ (включаючи профспілки та організації роботодавців), неурядові організації (НУО) та ЗМІ. Визначено, що

основними провайдерами неформального навчання є: Центри народної освіти, Центри професійної освіти, Університет Анadolу (е-навчання).

Ключові слова: Туреччина; навчання впродовж життя; освіта дорослих; освітня послуга; заклади освіти дорослих; провайдери освіти дорослих.

Postryhach Nadiia

PECULIARITIES OF EDUCATIONAL SERVICES PROVIDERS IN THE FIELD OF ADULT EDUCATION OF TURKEY

Abstract. *At the present stage of the development of pedagogical science, the problem of the quality of adult education has become very important. Despite the wide range of thematic and applied research in the field of adult education, a comprehensive study of the activities of providers of educational services in the field of adult education in the Republic of Turkey has not been the subject of a comprehensive scientific study. Therefore, the aim of the study was to explore the specifics of providers of educational services in the field of adult education in Turkey and to suggest possible ways to implement promising ideas of the Turkish experience in the theory and practice of adult education in Ukraine. The article describes the features of the priority activities of providers of educational services in the field of adult education in Turkey. The essence of adult providers as subjects of educational activity is revealed. A content analysis of the literature showed that the most important advantages of the Turkish adult education system are the long-term existence of many institutional organizations for adult education; a variety of adult education providers (from the military to artisan confederations, from ministries to municipalities, from foundations to private entrepreneurs), which provides a solid foundation for lifelong learning. It is analyzed that the main limitation of the adult education system concerns the quality of programs, the main reason for which may be professionalization. The author found that the main providers of adult education in Turkey are: public education providers (universities, general and vocational training institutions, private schools, primary schools and preschools), government agencies and organizations, ministries, institutions and legal committees, local authorities and the Turkish Armed Forces), the business world (including trade unions and employers' organizations), non-governmental organizations (NGOs) and the media. It is determined that the main providers of non-formal learning are: Public Education Centers, Vocational Education Centers, Anadolu University (e-learning).*

Key words: *Turkey; lifelong learning; adult education; educational service; adult education institutions; adult education providers.*

Постановка проблеми, її актуальність. Освіта дорослих здатна задовольнити попит різних секторів економіки на фахівців із достатнім рівнем сформованості професійної компетентності, швидко створюючи для цього необхідний освітній контент, та уможливорює долучення різних соціальних груп до громадських ініціатив і діяльності, тим самим збільшуючи

можливості місцевих громад щодо підвищення якості життя людей (Самойленко, 2021, с. 112-113). Формуючи політику в сфері освіти дорослих, європейські країни дедалі більше уваги приділяють не тільки її економічній доцільності, роль якої визначається ринком праці, але й підносять значення соціально-культурної складової, оскільки освіта стає визначальним чинником як професійного, так і особистісного розвитку. У найближчому майбутньому, як стверджують фахівці, освіта відіграватиме провідну роль для ефективного «включеності» людини у суспільство (Лук'янова, 2017, с. 8). При цьому загальні цілі й загальний напрям політики освіти та навчання дорослих у всіх країнах демонструють значну схожість, у той час як суттєві відмінності можна спостерігати в безпосередніх пріоритетах та у підходах, методах та інструментах досягнення цілей (Aksakal, Yasar, 2015, с. 239).

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що різнобічні питання освіти дорослих останніми роками досліджували багато вітчизняних (О. Аніщенко, С. Архипова, Л. Лук'янова, А. Марчук, Н. Ничкало, О. Огієнко, Н. Постригач, Н. Протасова, Т. Сорочан, Н. Суртаєва, Т. Сущенко, Н. Терьохіна та ін.) і зарубіжних (Р. Везне, Т. Александер, К. Голленбек, П. Джарвіс, А. Йилдиз, М. Ноулз, Ф. Пегеллер, О. Ройтблат, Д. Савичевич, Т. Сімкінс, Р. Сміт, Л. Турос, П. Фордхем та ін.).

Зупинимось більш детально на обґрунтуванні основних ключових понять дослідження. Зокрема, *освіта дорослих* – сфера освітніх послуг (формальної й неформальної освіти) для осіб, віднесених до дорослих учнів; складова системи неперервної освіти, мета якої – соціально-економічна адаптація дорослої людини до перетворень, що відбуваються в суспільстві; пролонгований процес і результат розвитку й виховання особистості, за допомогою освітніх програм та шляхом реалізації освітніх послуг упродовж життя; складова навчання впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки (Марчук, 2020, с. 263).

Останнім часом широкого вжитку набув термін «*освітні послуги*» та пов'язаний з ним – «*провайдер освітніх послуг*». *Провайдер* (від англ. provider – постачальник, надавач) – компанія, постачальник, надавач будь-яких послуг (Рассказова, 2017, с. 178). Водночас у проєкті Закону про освіту дорослих зазначається, що *провайдер освіти дорослих* – юридична особа, структурний підрозділ юридичної особи, фізична особа-підприємець, фізична особа, що надає освіту (освітні послуги) дорослим особам (МОН, 2020). *Провайдерами навчання дорослих* (Adult's learning providers), формального та неформального, є: бізнес-школи; відділення аспірантури та докторантури закладів вищої освіти/наукових установ; інститути післядипломної освіти; заклади середньої/вищої освіти/наукових установ (які мають післядипломні форми навчання дорослих); тренери, коучі, консультанти та їх організації; корпоративні центри навчальної підготовки у приватному секторі; представники навчальних центрів (або інших структур) організацій громадянського суспільства (громадських організацій, спілок, профільних

асоціацій, торгово-промислових палат тощо), інших установ (Марчук, 2020, с. 264). Згідно ст. 1, п. 1 Закону України «Про освіту» *освітня послуга* є комплексом дій суб'єкта освітньої діяльності, визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором, що мають відповідну вартість і спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання (Про освіту, 2017).

Незважаючи на широкий тематичний спектр фундаментальних і прикладних наукових пошуків в галузі освіти дорослих, комплексне дослідження діяльності провайдерів освітніх послуг у сфері освіти дорослих Турецької республіки не стало предметом цілісного наукового дослідження.

Мета статті – дослідити особливості діяльності провайдерів освітніх послуг у сфері освіти дорослих Туреччини та запропонувати можливі шляхи впровадження перспективних ідей турецького досвіду у теорію і практику освіти дорослих в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Турецькій Республіці, яка має центральну адміністрацію та високу частку молодого населення, Міністерство національної освіти Туреччини (МНО) є головним відповідальним органом за усяю освітню діяльність. Турецька система освіти поділяється на формальну та неформальну освіту. є Міністерство національної освіти (МНО). Основними постачальниками освіти дорослих, які пропонує МНО, є центри народної освіти (Public Education Centres, PEC) та центри професійної підготовки (Vocational Training Centres, VTC). Усі ці програми здійснюються під наглядом МНО, а їх навчальний план, вимоги до прийняття, стандарти, тривалість та сертифікація тощо підлягають затвердженню Міністерством. Крім того, в останні роки в університетах почали працювати центри навчання впродовж усього життя, які пропонують курси, програми професійних сертифікатів та програми підвищення кваліфікації. Щороку понад 5 млн. людей відвідують освітні заходи в Туреччині. Згідно з показником Turkstat (2008), у Туреччині налічується близько 14 000 освітніх працівників установа державного забезпечення і близько 70 000 освітніх працівників у приватних закладах для дорослих в Туреччині. Кількість учених, які мають академічну кваліфікацію в освіті дорослих, на жаль, є задовільною. Тому професіоналізація педагогів дорослих залишається актуальною проблемою в Туреччині (Misir & Unluhisarcikli, 2013, с. 236; Vezne, Yıldız, 2021).

Види закладів освіти дорослих у Туреччині. 32 установи надають освіту дорослих на регулярній основі і їх можна згрупувати в три категорії: заклади, що надають освіту дорослих як свою основну функцію, установи, що використовують освіту дорослих як інструмент для реалізації своєї основної функції, та установи, що надають освіту дорослих на додаток до своєї основної функції. Інші заклади надають формальну освіту дорослих та можливості інформального навчання. Поняття освіти дорослих, неформальної освіти та освіти людей використовуються як взаємозамінні. Статистика освіти дорослих включає підвищення кваліфікації та формальну освіту дорослих. У Таблиці 1 узагальнено типи закладів, що надають освіту дорослих, а також кількість учасників і відсотки в порядку спадання за 2008

рік (Miser & Ural, 2013, с. 168).

Згідно зі статтею 56 Основного закону про національну освіту № 1739, МНО відповідає за управління, моніторинг та перевірку освітнього і навчального забезпечення. Згідно цього закону конкретними цілями неформальної освіти, що включають освіту дорослих, є наступні: навчання читанню та письму, забезпечення безперервної освіти, надання освітніх можливостей, які допомагають відповідати науково-технічним розробкам епохи та забезпечити зайнятість, яка відповідає політиці зайнятості для економічного розвитку. Усі освітні заходи є відкритими для перевірки та моніторингу з боку Міністерства, у тому числі надані державою, приватними або волонтерськими організаціями чи установами. Державними органами, які відповідають за окремі частини освіти та навчання дорослих, є такі:

1. *Міністерство народної освіти (МНО)*. Відповідно до Основного закону про національну освіту № 1739, турецька національна система освіти складається з двох основних розділів: формальної освіти та неформальної освіти. Формальна освіта включає дошкільну освіту, початкову освіту, а також заклади середньої та вищої освіти. Неформальна освіта, з іншого боку, охоплює всю освітню діяльність, організовану обміж або поза формальною освітою. З цієї метою МНО визначає національну політику та стратегії для кожного етапу освіти та навчання; здійснення та моніторинг цієї діяльності.

1.1. *Головне управління НВЖ (General Directorate of Lifelong Learning, GDLL)*. З метою забезпечення працевлаштування та соціально-культурного розвитку осіб різного рівня освіти та віку; удосконалення їх знань, навичок та компетентностей, розширення їх доступу до навчання та в кінцевому підсумку реалізації трансформації від єдиного навчання до навчання до збирання та вивчення Туреччини (Learning Single to Learning to Collecting and Learning Turkey), GDLL виконує такі обов'язки відповідно до принципів та цілей центрів народної освіти (HEM), інститутів дорослішання (maturation institutes), відкритих освітніх шкіл та національної освіти (GDoLL, 2016):

1. Утверджувати, впроваджувати, контролювати та оцінювати політику поширення освіти та НВЖ, крім обов'язкової освіти.

Таблиця 1

Установи та організації, пов'язані з освітою дорослих у Туреччині

Установа	Сфера
Міністерство національної освіти (МНО)	Курси грамотності Загальноосвітні курси
Головне управління НВЖ (GDLL)	Професійні курси <i>Правове регулювання:</i>
Головне управління професійної та технічної освіти (GDVTE)	Основний закон про національну освіту №1739 Закон про професійну освіту № 3308 Закон «Про приватні навчальні заклади» № 5580
GDTDT	Положення про заклади неформальної освіти
Інші підрозділи	Положення про здійснення діяльності у сфері

	державної освіти
Міністерство сім'ї, праці та соціальних служб ТБІ Агентство професійних кваліфікацій (VQA) Турецьке агентство працевлаштування (KOSGEB)	Активні програми ринку праці Професійні компетентності Турецька рамка кваліфікацій <i>Правове регулювання:</i> Закон № 4904 Про турецьку установу праці Закон № 5544 про Орган з питань професійних кваліфікацій
Інші установи та організації Підрозділ ЄС Міністерство сільського господарства Муниципалітети <i>Професійні організації:</i> Союз палат і товарних бірж Туреччини Конфедерація турецьких торговців і ремісників	Сімейна освіта Навчальні програми для жінок і людей старшого віку Центрами ремісничої підготовки (НТС) Провінційні управління сільського господарства Сільські курси Загальноосвітні та професійні курси Навчання співробітників членами фірм Професійне навчання студентів та безробітних
Приватні навчальні заклади	Освітні програми, затверджені Міністерством Підтримка приватних шкіл в організованих промислових зонах

2. Здійснювати державну освіту/навчання та надавати послуги відкритої освіти.

3. Забезпечувати освіту та підготовку в сферах загальної або професійної та технічної освіти через неформальну освіту для громадян, які не вступили до системи формальної освіти, не здобули або закінчили будь-який освітній рівень.

4. Готувати освітні та навчальні програми, підручники, навчальні засоби та матеріали для шкіл і установ неформальної освіти та навчання та представляти їх Раді з питань освіти та навчання (the Board of Education and Training Board).

Більшість відкритих курсів. Як свідчать дослідження турецьких учених, освітні ініціативи для слухачів здебільшого зосереджені на особистісному розвитку та навчальних курсах.

Таблиця 2

Установи НВЖ, що належать до Головного управління

Установа	Кількість
Центри народної освіти	994
Інститути дорослішання	24
Відкриті школи	5
Всього:	1023

Далі йдуть ремесла та технології, спорт, здоров'я, музика та

сценічне мистецтво, навчання грамоти та іноземні мови відповідно. Щодо аналізу напрямків курсів, обраних слухачами, повідомляється, що вони переважно ходять на курси у сфері особистісного розвитку та освіти. Далі йдуть соціальні послуги та консультування, ремесла та технології, спорт, навчання грамоти, музика й сценічне мистецтво та іноземні мови відповідно.

1.2. *Головне управління професійної та технічної освіти (GDVTE)*. GDVTE є підрозділом, відповідальним за підготовку програм професійної та технічної освіти й навчання, розробку політики й стратегій зміцнення відносин між освітою та працевлаштуванням та координацію діяльності. У професійних та технічних середніх школах, центрах професійної підготовки та центрах професійної і технічної підготовки організовуються сертифікаційні програми для дорослих за напрямками та галузями, визначеними у Законі про професійну освіту № 3308, окрім програми середньої освіти. Школи та заклади професійної і технічної освіти можуть пропонувати професійні курси, курси розвитку та інтеграції і курси спеціальної підготовки в межах 37, 38 та 39 пунктів Закону № 3308.

Таблиця 3

Кількість курсів і слухачів, які взяли участь у навчанні на курсах PEC (2019)

Тип курсу	Кількість курсів	Кількість слухачів на курсах
Загальноосвітні курси	277.760	5.040.533
Технічні/професійні курси	152.819	3.324.130
Всього	430.579	8.364.663

1.* Інформація про позакласні заходи та учасників у 2019 році

2. Дані, отримані з Системи автоматизації e-YAYGIN за період з 01.01.2019 по 31.12.2019

Таблиця 4

Характеристика діяльності курсів

Тип діяльності	Кількість заходів	Кількість слухачів
Церемонія	577	101.665
Виставка	268	61.336
Панельна дискусія, конференція, конгрес	2.321	222.047
Змагання	342	125728
Освіта	3.070	193.563
Інші	308	244.391
Всього	6.886	948.730

Дані, отримані з Системи автоматизації e-YAYGIN, за період з 01.01.2019 по 31.12.2019

2. *Міністерство праці, соціальних служб і сім'ї (The Ministry of Labour, Social Services and Family)*. Міністерство праці, соціальних служб та сім'ї було створено з метою регулювання та нагляду за трудовим життям,

відносинами між працівниками та роботодавцем, гігієною та безпекою праці, надання можливостей соціального забезпечення, розширення та розвитку цих можливостей, захисту та розвитку прав та інтересів працюючих громадян Туреччини, які працюють за кордоном. Основними функціями Міністерства у сфері освіти дорослих є: упровадження заходів щодо забезпечення професійного навчання працівників; вжиття заходів щодо забезпечення професійної реабілітації інвалідів; контроль за виконанням заходів із забезпечення охорони праці; складання та опублікування бізнес-статистики; визначення кваліфікацій, навчання та атестації осіб, які здійснюють превентивні та профілактичні ризики для здоров'я та безпеки на виробництві; навчання батьків, щоб допомогти їм краще виховувати дітей у сім'ї (з цією метою запропонувати раду та соціальну підтримку; забезпечення для тих, хто потребує захисту, догляду та реабілітації); захист єдності сім'ї та надання підтримки сім'ям, які потребують підтримки, захисту та піклування (з цією метою міністерство здійснює необхідне планування та розробляє освітні положення).

2.1. Агенція професійних кваліфікацій (Vocational Qualifications Agency, VQA). Щоб вжити необхідних запобіжних заходів для створення та функціонування системи професійної кваліфікації, у 2006 році було створено Управління професійної кваліфікації (Vocational Qualifications Authority, VQA) з метою створення та функціонування національної системи кваліфікацій, яка має бути сумісна з ЄС та ти міжнародну гарантію якості.

VQA забезпечує визнання та сертифікацію результатів навчання, визначених національними кваліфікаціями (NQ), через авторизацію професійних органів, спілок роботодавців і працівників, органів із сертифікації персоналу університетів та незалежних органів сертифікації персоналу. Основними завданнями VQA є створення та функціонування національної системи кваліфікацій, забезпечення узгодження освіти з працевлаштуванням, формування кваліфікованих людських ресурсів, а також забезпечення ефективного та результативного представлення діяльності відповідно до економічних і соціальних потреб. Серед пріоритетів агенції – забезпечення врегулювання культури та свідомості забезпечення якості в освіті та бізнесі, сприяння НВЖ та полегшення мобільності робочої сили. VQA не є освітньою установою, але координує підготовку національних кваліфікацій, враховуючи потреби ринку праці, а також діяльність з аналізу, оцінювання та сертифікації на основі NL через акредитовані органи сертифікації.

2.2. Турецьке агентство працевлаштування (Turkish Employment Agency, KOSGEB). Закон про турецьке агентство працевлаштування був прийнятий Великими національними зборами Туреччини 25.06.2003 р. і набув чинності після оприлюднення в Офіційному бюлетені з датою 05.07.2003 р. під № 25159. KOSGEB відповідає за створення ефективної інформаційної системи ринку праці, узгодження пропозиції та попиту на робочу силу відповідно до потреб ринку, сприяння працевлаштуванню через активні програми робочої сили, надання тимчасової підтримки доходу для втраченого бізнесу та регулювання трудового життя. У рамках служб

активної праці організуються курси професійного навчання, програми навчання без відриву від виробництва, програми навчання підприємництва, програми громадської допомоги та інші курси, програми, проекти й спеціальні програми. Для фінансування діяльності створено Фонд страхування на випадок безробіття.

До сфери діяльності Фонду входять допомога по безробіттю, надбавка за нетривалий час роботи, а також виплата фонду гарантування заробітної плати, половини надбавки за роботу та компенсації втрати роботи (IŞKUR, 2018) для підтримки безробітних, працівників та роботодавців. З метою підвищення конкурентоспроможності та рівнів малих і середніх підприємств у задоволенні економічних і соціальних потреб країни та здійснення інтеграції відповідно до економічного розвитку галузі, на підставі Закону № 3624 було створено Управління розвитку та підтримки малих і середніх підприємств. Завданнями KOSGEB щодо освіти дорослих є: створення Центрів прикладної технічної підготовки, пов'язаних з організацією програм неформальної освіти в сервісних центрах KOSGEB; визначення потреб підприємств у навчанні та забезпечення необхідної підготовки; вжиття необхідних запобіжних заходів для розвитку та поширення підприємницької культури й середовища і підтримка підприємців у цьому контексті.

3. *Центр освітніх та молодіжних програм ЄС, Міністерство закордонних справ (Національне агентство Туреччини, НАТ).* Іншою установою, яка підтримує проекти, пов'язані з освітою дорослих, є Центр освітніх та молодіжних програм ЄС (НАТ) (2011 р./№ 634 було відокремлено від Міністерства розвитку наказом відповідного органу Міністерства закордонних справ). 1 квітня 2004 року НАТ стало повноправним членом Освітніх та молодіжних програм ЄС і розпочало реалізацію програм спільноти, відомих як «Сократ», «Леонардо да Вінчі» та «Молодь», які тривали до 2006 року. У 2007-2013 рр. у НАТ реалізовувалися програми навчання протягом усього життя та молоді. Програму Еразмус +, яка охоплювала період 2014-2020 рр. і включає Програму освіти дорослих, здійснював НАТ (ст. 2). Місія Президентства полягає у реалізації програм, які забезпечують фінансову підтримку, навчання та можливості мобільності у сфері освіти та молоді з ЄС та іншими країнами й міжнародними організаціями.

Програма Erasmus+, яка реалізовувалася у 2014-2020 рр., мала на меті надати людям нові навички для посилення їхнього особистісного розвитку й розширення можливостей працевлаштування незалежно від їхнього віку та освіти. У центрі уваги програми Erasmus +, яка розпочалася з 1 січня 2014 року є освіта, молодь і спорт у сфері різних вікових груп та підтримка різних цільових груп. У рамках програми «Еразмус+», як і в попередніх програмах, продовжується підтримка шкільної освіти, вищої освіти, професійної підготовки, освіти дорослих, молоді, а також грантова підтримка проектів у сфері спорту. Програми Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig та 5 програм міжнародного співробітництва (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink та Співпраця з промисловим розвинутими

країнами (Cooperation with Industrialized Countries)) також були включені до назви програми Erasmus +.

4. *Міністерство продовольства, сільського господарства та тваринництва (Ministry of Food, Agriculture, and Livestock)*. Міністерство організовує діяльність разом із управлінням Національного центру сільськогосподарської освіти (the National Agricultural Education Center Directorate, NAECD). Продовжує свою діяльність з Центрами ремісничої підготовки (Handicraft Training Centers, HTC) та сільськими курсами (NAECD, 2018).

5. *Муниципалітети*. Закон про муниципалітети № 5393, Положення про заклади масової освіти МНО надають муниципалітетам право відкривати безкоштовні професійні й загальноосвітні курси та програми. Як приклад, можна навести курси BELTEK столичного муниципалітету Анкари та ISMEK столичного муниципалітету Стамбулу. Крім того, Спілка муниципалітетів Туреччини (Türkiye Belediyeler Birliği, TBB) продовжує свою діяльність з метою підвищення кваліфікації співробітників Академії асоціації муниципалітетів (the Municipalities Association Academy) та органів місцевої адміністрації. Також навчальні підрозділи, створені у місцевих муниципалітетах, організовують курси у співпраці з провінційними національними управліннями освіти (TBB, 2017).

6. *Професійні організації*. Союз палат і товарних бірж Туреччини (TOBB), Конфедерація турецьких торговців і ремісників (TESK) та інші професійні організації відповідають за організацію професійної підготовки своїх членів. Фінансування діяльності здійснюється за рахунок власних коштів та освітнього бюджету (Main providers: Turkey, 2022).

Ключові постачальники / Основні установи / Джерела освіти дорослих. Загалом, за забезпечення освіти дорослих у Туреччині відповідають такі групи та організації: *постачальники державної освіти* (університети, заклади загальної та професійної підготовки, приватні навчальні заклади, початкові школи та дошкільні заклади), *державні установи та організації* (міністерства, установи та юридичні вищі комітети, місцеві органи влади та турецькі збройні сили), *бізнес-світ* (включаючи профспілки та організації роботодавців), *неурядові організації* (НУО) та *ЗМІ*. Однак, хоча приватні навчальні заклади затверджені Міністерством національної освіти, вони часто мають труднощі із залученням студентів через відносно високу плату за навчання, тому зосереджуються на програмах семінарів терміном один-два місяці, присвячених розбудові потенціалу, а не довгостроковому професійному навчанню. В основному вони приваблюють молодь (25–35 років) тощо.

Неформальне навчання – Центри народної освіти (Halk Eğitim Merkezleri, НЕМ). Організовані в усіх містах і районах Туреччини, НЕМ є основними постачальниками непрофесійної неформальної освіти. НЕМ можуть надавати безкоштовні освітні послуги з 07:00 до 24:00, включаючи вихідні. Щоб відкрити курс, існує мінімальний ліміт участі в дванадцять осіб, хоча він не суворо дотримується. Курси для людей з обмеженими можливостями, безпритульних дітей, колишніх засуджених та

наркозалежних, які перебувають на лікуванні, можуть бути відкриті з будь-якою кількістю учасників. Цільовою групою освітньої діяльності НЕМ є переважно ті, хто має недостатню освіту, працівники без формальних кваліфікацій, робітники-іммігранти та сільські працівники, які емігрували до міст (The EAEA Country Report on Adult Education in Turkey, 2011, с. 5–6).

Під час цього етапу гармонізації з ЄС у сфері навчання впродовж усього життя ці програми розширюються, з метою зосередження уваги на особистісних можливостях та гідному громадянстві. Загальними цілями *Програми особистісного розвитку* є допомога студентам (насамперед жінкам) у реалізації цілей, які вони перед собою поставили в особистому та професійному житті, підтримка соціальних заходів та ініціатив щодо змін і таким чином покращення індивідуальних навичок. Такі навички включають лідерські та управлінські навички, управління ризиками, досягнення цілей та адаптацію до змін. *Програма гідного громадянства* має на меті підвищити рівень компетентності людей, особливо розширити їх знання про такі соціальні питання, як справедливість та підзвітність, а також у творчому плані. Сфера програми включає такі теми, які впливають на повсякденне життя, а саме: права та обов'язки, права людини, демократія, моральні цінності, гігієна, соціальна справедливість, історія, традиції, прозорість, доступ до інформації, місцеві, національні та міжнародні ринки бізнесу, гендерна рівність, технологічний розвиток та екологічні цінності (The EAEA Country Report on Adult Education in Turkey, 2011, с. 6–7).

Професійні установи і кар'єрно-зорієнтована підготовка.

Програми професійної підготовки – це освітні заняття, які зосереджуються на практиці певного мистецтва, роботи чи професії після того, як були витреновані початкові технічні навички. Оскільки ці програми розвивають спеціалізацію в технічних сферах, їх іноді називають технічною підготовкою. Акцент на професійному навчанні в Туреччині зростає, оскільки промисловість розвивається та стає більш спеціалізованою. Тому була визначена потреба в більшій кількості професійних навичок протягом більш тривалого періоду, а також налагоджені зв'язки між МЕМ та бізнесом для створення міцніших робочих відносин між освітою та робочим місцем.

Центри професійної освіти (Mesleki Eğitim Merkezleri, MEM) локалізовані переважно в районах Туреччини зі значним промисловим потенціалом. Люди, яким виповнилося не менше п'ятнадцяти років і котрі закінчили вісім років початкової формальної освіти, мають право на такі курси. Учасники отримують одноденні теоретичні та технічні курси в класах MEM, а потім шість днів підвищення кваліфікації. Завершивши навчальні програми MEM, учні можуть отримати такі сертифіковані звання: 1) Кваліфікований робітник: отримано після 2-3 років навчання та одного іспиту. 2) Майстер: отримано після завершення 240-годинної програми курсу. 3) Вчитель – магістр: отримано після 40 годин роботи за програмою курсу педагогіки. Крім того, Міністерство національної освіти також надає такі послуги дистанційної освіти, як відкрита початкова школа, відкрита середня школа, відкрита професійна й технічна середня школа та відкритий коледж.

Е-навчання. Основним постачальником електронного навчання в

Туреччині є Університет Анадоли, який має добре налагоджену систему відкритої освіти. Зараз в університеті за програмою дистанційного навчання навчається понад 1 000 000 студентів з Туреччини, Північного Кіпру та турецьких спільнот з ЄС. Навчання відбувається в режимі онлайн за допомогою системи відеоконференцій для викладання, а також за допомогою навчальних посібників, підручників і телевізійних або радіопрограм, що випускаються Університетським телевізійним центром (близько 300 на рік). Доступні курси та ступені, як правило, зосереджені на таких предметах, як бізнес, економіка та фінанси, хоча зараз різноманітність розширюється, включаючи соціальні науки та такі предмети, як теологія (The EAEA Country Report on Adult Education in Turkey, 2011, с. 7–8).

Виходячи з аналізу отриманих даних, найважливішою перевагою системи освіти дорослих турецькі дослідники вважають тривале існування багатьох інституційних організацій освіти дорослих, зокрема, Центрів народної освіти та Центрів професійної підготовки. Ще однією перевагою є різноманітність постачальників освіти дорослих, починаючи від військових до конфедерацій ремісників, від міністерств до муніципалітетів, від фондів до приватних підприємств. Існування кількох закладів, які прагнуть надавати послуги з освіти дорослих, хоча їх основна інституційна функція не є освітою дорослих, створює міцний фундамент для актуалізації навчання впродовж життя.

Основне обмеження системи освіти дорослих стосується якості програм, які зосереджені на підтримці школи, підготовці до іспитів та програмах рукоділля для жінок як засобу надання рівних можливостей й проведення дозвілля. Значно менше пропонується різноманітність професійних та соціально-культурних курсів, які дають змогу цільовій групі заробляти краще на життя або відчувати кращу якість життя. Наприклад, у сільському господарстві та важкій промисловості різноманітність програм і кількість курсів порівняно обмежені. Основною причиною проблем, пов'язаних з якістю програм, може бути професіоналізація. Через обмежений доступ до системи педагогів дорослих, програми освіти дорослих переважно здійснюють офіційні шкільні вчителі, особливо вчителі початкових класів. Ця ситуація ускладнює оновлення програм або надання різноманітних програм відповідно до потреб учасників. Жінки беруть участь у більш неформальних курсах освіти для дорослих, а чоловіки беруть участь у більш формальних курсах освіти для дорослих та підготовці водіїв транспортних засобів (Miser & Ural, 2013, с. 172).

На основі аналізу турецької системи освіти дорослих учені (Miser & Ural, 2013, с. 172–173; Aksakal, Yildiz, 2015, с. 239) пропонують наступні рекомендації для практиків освіти дорослих у Туреччині:

- Зберігати роль піонера освіти дорослих, покращувати якість освітніх послуг Центрів народної освіти та диверсифікувати програми, пропонуючи професійні та соціально-культурні програми, щоб допомогти дорослим збільшити дохід та покращити якість життя.
- Зосереджуватися на освітніх потребах, які не задовольняє формальна шкільна система, а не на сприянні успіху учнів на іспитах або

їхньому шкільному навчанні.

- Наймати педагогів для дорослих у заклади освіти для дорослих і вимагати освіти та навчання за сертифікаційними програмами для отримання сертифікатів для навчання дорослих.

- Збільшувати кількість програмних сфер та курсів, що стосуються сфери послуг та промисловості, що сприяє збільшенню кваліфікованої робочої сили середнього рівня.

- Визнавати грамотність дорослих як важливу проблему та докладати зусиль щодо підвищення рівня грамотності дорослих, розробки програм, планів та системи оцінювання шляхом залучення експертів.

- Пов'язувати можливості отримання доходу та життєві навички, забезпечувати відповідність освіти дорослих потребам маргіналізованих верств населення, особливо жінок.

- Підвищувати якість формальної освіти дорослих, розглядаючи її як частину системи освіти дорослих. Приділяти увагу та підтримувати освіту дорослих через Інтернет та можливості інформального навчання.

- Покращувати звітність про заклади освіти дорослих та створити національний банк даних про освіту дорослих.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснений науковий пошук уможливиле висновок про те, що найважливішими перевагами турецької системи освіти дорослих є тривале існування багатьох інституційних організацій освіти дорослих; різноманітність постачальників освіти дорослих (починаючи від військових до конфедерацій ремісників, від міністерств до муніципалітетів, від фондів до приватних підприємців), що створює міцний фундамент для актуалізації навчання впродовж життя. З'ясовано, що основне обмеження системи освіти дорослих стосується якості програм, основною причиною яких може бути професіоналізація. Доведено, що основними провайдерами освіти дорослих у Туреччині є: *постачальники державної освіти* (університети, заклади загальної та професійної підготовки, приватні навчальні заклади, початкові школи та дошкільні заклади), *державні установи та організації* (міністерства, установи та юридичні вищі комітети, місцеві органи влади та турецькі збройні сили), *бізнес-світ* (включаючи профспілки та організації роботодавців), *неурядові організації* (НУО) та *ЗМІ*. Визначено, що основними провайдерами неформального навчання є Центри народної освіти, Центри професійної освіти, Університет Анadolу (е-навчання) тощо.

На основі узагальнення вищеозначеного, можна запропонувати шляхи впровадження перспективних ідей турецького досвіду у теорію і практику освіти дорослих в Україні: диверсифікація постачальників освітніх послуг у сфері освіти дорослих; забезпечення відповідності освіти дорослих потребам маргіналізованих верств населення, особливо жінок; сприяння збільшенню кваліфікованої робочої сили середнього рівня шляхом підвищення кількості програмних сфер та курсів, що стосуються сфери послуг і промисловості; покращення звітності про заклади освіти дорослих; створення національного банку даних про освіту дорослих; диверсифікація та сертифікація програм освіти дорослих та ін.

Перспективами подальших наукових розвідок у даному напрямі може стати ініціація співробітниками МОН розробки таких послуг дистанційної освіти, як відкрита початкова школа, відкрита середня школа, відкрита професійна й технічна середня школа та відкритий коледж тощо.

Список використаних джерел

- Лук'янова, Л. Б. (2017). Законодавча база освіти дорослих: міжнародний досвід. *Андрогогічний вісник*, 8, 5–15. Житомирський державний університет імені Івана Франка. URL: https://library.zu.edu.ua/doc/andragogic_visnyk/Andragogichniy_visnyk_8.pdf#page=5
- Марчук, А. (2020). *Андрогогіка*: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 300 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3218/1/andragogika.pdf>
- МОН. (2020). МОН пропонує для громадського обговорення законопроект «Про освіту дорослих». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-zakonoprojekt-pro-osvitu-doroslih>
- Про освіту*: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145–VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
- Рассказова, О. (2017). Провайдери неформального навчання дорослих як суб'єкти освітньої діяльності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2 (19), 178–185. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/223117.pdf>
- Самойленко, О. А., Дубасенюк, О. А. (2021). Освіта дорослих в умовах пандемії COVID-19. *Освітня аналітика України*, 4 (15), 105–115.
- Aksakal, B., Yasar, I. K. (2015). Comparison of Adult Education Policies in Turkey and European Union. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 177, 235–239.
- The EAEA Country Report on Adult Education in Turkey: Helsinki, 2011, 9 p. URL: https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/01/turkey_country-report-on-adult-education-in-turkey.pdf
- Miser, R., Ural, O. and Ünlühisariyklý, Ö. (2013). Adult Education in Turkey. *Adult Learning*, 24 (4), 167–174. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1045159513499553>
- Vezne, R. and Yıldız, A. (2021). Comparative Analyses of Adult Education Systems of England, Denmark, and Turkey in the Context of The Lifelong Learning Policies of the European Union. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 54 (1), 313–334. Ankara University.
- Main providers: Turkey*. EURYDICE, 2022. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/main-providers-90_en

References (translated and transliterated)

- Lukianova, L. B. (2017). Zakonodavcha baza osvity doroslykh: mizhnarodnyi dosvid [Legal basis of adult education: international experience]. *Andrahohichnyi visnyk – Andragogic Herald*, 8, 5–15. Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka. URL: https://library.zu.edu.ua/doc/andragogic_visnyk/Andragogichniy_visnyk_8.pdf#page=5 [in Ukrainian].
- Marchuk, A. (2020). *Andrahohika [Andragogy]: navch. posibnyk*. Lviv: LvDUVS, 300 s. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3218/1/andragogika.pdf> [in Ukrainian].
- MON (2020). *MON proponuie dlia hromadskoho obhovorennia zakonoproiekt «Pro osvitu doroslykh» [The Ministry of Education, Culture and Science offers for public discussion the draft law "On Adult Education"]*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obhovorennia-zakonoprojekt-pro-osvitu-doroslih> [in Ukrainian].
- Pro osvitu: Zakon Ukrainy [On education: the law of Ukraine]*. 05. 09. 2017 r. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> [in Ukrainian].
- Rasskazova, O. (2017). Providery neformalnoho navchannia doroslykh yak subiekti osvitnoi diialnosti [Providers of non-formal education of adults as subjects of educational activity]. *Naukovi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Seriia: Pedahohika*, 2 (19), 178–185. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/223117.pdf> [in Ukrainian].
- Samoilenko, O. A., Dubaseniuk, O. A. (2021). Osvita doroslykh v umovakh pandemii COVID-19 [Adult education in pandemic conditions COVID-19]. *Osvitnia analityka Ukrainy*, 4 (15), 105–115 [in Ukrainian].
- Aksakal, B. and Yasar, I. K. (2015). Comparison of Adult Education Policies in Turkey and European Union. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 177, 235–239 [in Turkey].
- The EAEA Country Report on Adult Education in Turkey: Helsinki, 2011. 9 p. URL: https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/01/turkey_country-report-on-adult-education-in-turkey.pdf [in English].
- Miser, R., Ural, O. and Ünlühisarıkly, Ö. (2013). Adult Education in Turkey. *Adult Learning*, 24 (4), 167–174. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1045159513499553> [in English].
- Vezne, R. and Yıldız, A. (2021). Comparative Analyses of Adult Education Systems of England, Denmark, and Turkey in the Context of The Lifelong Learning Policies of the European Union. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 54 (1), 313–334. Ankara University [in English].
- Main providers: Turkey*. EURYDICE, 2022. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/main-providers-90_en [in English].